

למעשה

הרב עובדיה דהן שליט"א

יו"ר המועצה הדתית אשדוד ורב בית הכנסת הניכי הישיבות –
"בית יוסף" קרית פוניבו

מהו ולא לקחו מוסר

"שלח לך אנשים" (י"ג - ב)

למה נסמכה פרשת מרגלים למרים, לפי שלקתה על עסקי דיבה שדיברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר. (רש"י)

המשגיח רבי מאיר חדש זצוק"ל היה אומר: פעמים נדמה כי אילו היו מצליחים להמחיש את המציאות של "שכר ועונש", אילו היו רואים בחוש את מה שעלולים מעשינו להביא עלינו, בוודאי היינו משנים את אורחותינו ומעשינו. היינו מיד מיטיבים דרכינו ונמנעים בכח ולחלוטין מכל דבר שעלול להמיט עלינו ח"ו אסון גמול העונש, הבא בעטיים של מעשינו. אך בפרשתנו אנו רואים שהדבר לא בדיוק כך. הנה המרגלים, ראו בעיניהם את המעשה של מרים וגם את ענשו ראו, הכל כל כך ברור ומוחשי, ובכל זאת, חזרו ועשו אותה טעות. ללמדך, שאם לא מצרפים לכל "הראיות" המוחשיות, יהיו אשר יהיו, במוחש הגדול ביותר ובאופן המתריע ביותר, "מוסר השכל" אם ח"ו "לא לקחו מוסר" שום ראיה, ותהא זאת המוחשית ביותר, אין בה ערובה. "ורשעים הללו ראו, ולא לקחו מוסר..." (מדשן ביתך)

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

האם יש ראיה מהמרגלים לאל תאמין בעצמך עד יום מותך

כולם אנשים ראשי בני"י המה (יג, ג)

פירש"י דבאותה שעה כשרים היו. ובתנחומא (סי' ד') ובמד"ר (ט"ז ה') מבואר שהיו צדיקים. וראיתי מקשים, דהנה באבות (בי' ד') תנן אל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואמרינן בברכות (כט). ראיה לזה, שהרי יוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי. ומעתה, דמאחר שכבר מבואר בתורה שהמרגלים אע"פ שהיו צדיקים נכשלו כל כך, אם כן צריך ביאור אמאי לא הביאו מכאן ראיה ל'אל תאמין בעצמך' ורק מרבי יוחנן כהן גדול.

והרי יותר ראיה יש מהמרגלים שהיו אנשים כולם ראשי בני ישראל הם, והיו כולם בדרגא מר' יוחנן ולמה אין מזכירים אותם.

אלא נראה לבאר עפ"י מה שמבאר המס"י (פרק יא') את הסיבה שיצאו לתרבות רעה כיון שהיו מסוכנים בסכנת הכבוד, וז"ל 'הוא שגרם לפי דעת חכמינו זכרונם לברכה אל המרגלים שיוציאו דבה על הארץ וגרמו מיתה להם ולכל דורם מיראתם פן ימעט כבודם בכניסת הארץ, שלא יהיו הם נשיאים לישראל ויעמדו אחרים במקומם'. רואים עד כמה גדול כוחה של נגיעה שעוור את עיניהם וגרמו מיתה לעצמם ולכל דורם. ולא עוד אלא שבאים ופוסלים את יהשוע כי הוא נוגע שהוא משרת משה

ולמרות שלא היתה שום סיבה שיחליפו אותם כמו שאומר ר' יחזקאל לוונשטיין זצ"ל (באור יחזקאל ח"ד מידות עמ' לד) שהרי מה שהביא אותם למלוך להיות נשיאים עכשיו זה מה שיגרום להם להיות נשיאים בארץ ולמה חששו שמצב זה ישתנה אלא האדם חושש שע"י מה שילך הוא יאבד מדרגתו ושמוא בפעם שניה לא יבחרו בהם מחדש ואין ספק מוציא מידי ודאי ועכ"פ זה מה שגרם להם להכל והם אומרים על יהושע שהוא נוגע כי הוא משרתו מבחוריו. נתבונן עד כמה גדול כוחה של הנגיעה.

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

דבריו של הזוהר הקדוש (ח"ג דף קנח) בעניין, מבהילים ממש, וזו לשונו:

"אמרו [המרגלים]: אי יעלו ישראל לארעא, נתעבר אנן מלמהוי רישין, וימני משה רישין אחרנין" – אם יכנסו ישראל לארץ, יעבירו אותנו מלהיות ראשים [נשיאים] וימנה משה ראשים אחרים", דהא אנן זכינן במדברא למהוי רישין, אבל בארעא לא נוכי" – במדבר זכינן להיות ראשי ישראל, אבל בארץ ישראל לא נוכה לכך.

הסיבה שגרמה לנשיאים להוציא את דיבת הארץ, הייתה, אם כן, תאוות הכבוד שהתעוררה בהם כשהתקרבו לארץ ישראל. הם ידעו כי בבואם אליה יסתיים תפקידם כנשיאים, ויתמנו אחרים תחתיהם.

כיון שהייתה להם נגיעה אישית, לא יכלו לראות את הארץ במבט נקי. נגיעתם עוותה את מראה עיניהם, וגרמה לכל ישראל בכיה לדורות. כבר בתחילת פרשתנו אומר רש"י: "למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים? לפי שלקתה על עסקי דיבה, שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר."

כיצד זה לא לקחו מוסר? לאחר שהבנו את שורש חטאם של המרגלים, נבין גם את התשובה לשאלה זו: כאשר אדם נגוע, הוא אינו יכול לקבל מוסר. הנגיעה מרחיקה ממנו כל מה שרואה, שומע ולומד, ומונעת ממנו להפיק לקח, ולראות את הקשר להנהגתו האישית. תאוות הכבוד היא חוט השערה המבדיל בין מצב של "באותה שעה כשרים היו", למצב של "מה ביאה בעצה רעה, אף הליכה בעצה רעה."

הקושי לוותר על הכסא

אחד הדברים הקשים ביותר לאדם הוא לוותר על כסאו. רק הכיסא אגדל ממך ...

הכיסא, המעמד שיפסידו – עיוור את עיניהם של המרגלים כשוחד, וגרם להם למצוא חסרונות ופגמים בארץ המובטחת, ארץ זבת חלב ודבש, עד שדימו בנפשם כי מוטב לישראל להישאר במדבר מאשר לבוא לארץ.

לפחות בינתיים, אמרו, עד שתחלוף המגפה הנוראה שיש בארץ והכל מתים ממנה, עד שימותו הענקים אשר חיים בה – בינתיים נישאר במדבר והכל יישאר במתכונתו ...

הקושי לרדת מהרבנות

ועכ"פ לטענתם שהיו אמורים לרדת מהרבנות אם נתבונן נראה שלרדת מגדולה זהו דבר קשה מאין כמוהו וכדאיתא במנחות (קט ע"ב) 'תניא אמר ר' יהושוע בן פרחיה בתחילה כל האומר לי עלה לה אני כופתו ונותנו לפני הארי (בתחילה הייתי שונא את הרבנות וכל האומר לי עלה לגדולה אני כופתו לפני הארי. רש"י) עתה (אחרי שעלה לגדולה והיה לנשיא) כל האומר לי לירד ממנה, אני מטיל עליו קומקום של חמין שהרי שאול ברח ממנה (מן המלוכה) וכשעלה ביקש להרוג את דוד'.

ומבואר שאפילו התנא הקדוש ר' יהושוע בן פרחיה, שמעיד על עצמו שכל כך ברח מן השררה עד שאם היה אדם אומר לו לעלות ולהיות נשיא היה כופת אותו לפני הארי, מכל מקום אחר שעלה ונעשה נשיא אינו מסוגל לרדת ממדרגתו, עד שאם יבוא אדם ויאמר לו לרדת הוא ישפוך עליו קומקום של חמין.

ומדייק רבינו גרשום (שם) דר' יהושוע בן פרחיה נקט את הדוגמאות הללו כדי ללמדנו שיש תבדל בין התגובה שלו כלפי מי שהיה אומר לו לעלות, לבין התגובה שלו כלפי מי שהיה אומר לו לרדת. דאמנם היה ר' יהושוע בן פרחיה כועס על מי שהיה אומר לו לעלות, עד שהיה מוכן להרוג אותו, אולם לא היה הורג אותו בידים כי אם בגרמא שהיה כופתו לפני הארי, ברם לאחר שעלה להיות נשיא אם היה אדם אומר לו לרדת היה רבי יהושוע בן פרחיה כל כך כועס עליו עד שהיה מאבדו בידים על ידי שהיה מטיל עליו קומקום של חמין. וכו'.

הכבוד דוחק את לב האדם

איש האלוקים רבנו משה חיים לוצאטו – הרמח"ל, מזכיר את חטא המרגלים בספרו "מסילת ישרים" (פרק יא) בעניין חמדת הכבוד. ספר נפלא זה, קטן כמות הוא, אך עומקו – עד אין חקר. ראוי לכל אדם לעיין בו וללמוד מתוכו בהתבוננות ובשימת לב על דרכיו והנהגתו.

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

בדברו אודות חמדת הכבוד, מונה הרמח"ל רשימת אירועים קשים שאירעו בישראל, ושורש כולם – חמדת הכבוד: "יתירה עליה חמדת הכבוד, כי כבר היה אפשר שייכבשו האדם את יצרו על הממון ועל שאר ההנאות, אך הכבוד הוא הדוחק, כי אי אפשר לו לסבול ולראות את עצמו פחות מחבריו, ועל דבר זה נכשלו רבים ונאבדו. הנה ירבעם בן נבט לא נטרד מהעולם הבא אלא בעבור הכבוד, הוא מה שאמרו ז"ל (סנהדרין קב ע"ב): תפסו הקדוש ברוך הוא בבגדו, ואמר לו: חזור בך, ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן. אמר לו: מי בראש? אמר לו: בן ישי בראש. אמר לו: אי הכי לא בעינא [אם כך, איני רוצה]. מי גרם לקורח שיאבד הוא וכל עדתו עמו? אלא מפני הכבוד, ומקרא מלא הוא (במדבר טז, י'): ויבקשתם גם כהנה. וחכמים ז"ל (במדבר רבה יח) הגידו לנו, כי כל זה נמשך מפני שראה אליצפן בן עוזיאל נשיא, והיה רוצה להיות הוא נשיא במקומו. הוא שגרם לפי דעת חכמינו ז"ל אל המרגלים שיוציאו דיבה על הארץ וגרמו מיתה להם ולכל דורם, מיראתם פן ימעט כבודם בכניסת הארץ, שלא יהיו הם נשיאים לישראל ויעמדו אחרים במקומם. . . כללו של דבר, הכבוד הוא הדוחק את לב האדם יותר מכל התשוקות והחמדות שבעולם." הכבוד דוחק את לב האדם לבחור ברע. רוצה אתה להיות עבד נאמן לה? שים עצמך כאסופה נדרסת. מי ששפל בעיני עצמו, הקב"ה אוהבו ומרוממו. "מרום וקדוש אשכון, ואת דכא ושפל רוח" (ישעיהו נו, טו), פרש רש"י: "מרום וקדוש – אני שוכן ומשם אני עם דכא ושפל רוח, שאני מרכין שכינתי עליו." אך על הגאה אומר הקב"ה: "אין אני והוא יכולים לדור בעולם" (סוטה ה ע"א).

לפי"ז מובן שהיות והיה להם נסיון קשה של תאוות הכבוד שחשבו שהם מפסידים את הכל לכן הם הרשיעו, וזה היה פשוט לתנא שהאדם יכול להרשיע למרות שהיה כשר כל ימיו, והחידוש הוא לגבי יונתן כה"ג שהגיע לדגרא הכי גבוה ולא היה לו שום סיבה לעזוב לא פחות כבוד וכו' והוא עוב, אך ורק מפני היצר הרע.

וזה החידוש שאל תאמין בעצמך עד יום מותך ולמרות שאין לאדם את סכנת הכבוד

וז"ל רבינו יונה באבות (ב ד) ואל תאמן בעצמך עד יום מותך - הוא נדרש בין לחסידות בין לאמונה שאע"פ שנתכנה לך רוח אמונה ונכונה לא תהיה צדיק בעיניך. ולא תאמר כמה ימים לא פעלתי און הכרחתי את יצרי ואני יכול עליו ונוצח אותו כבר נשבר ואנחנו נמלטנו ולא יכול להטותו מן הדרך הישרה והוא אויב ואורב אליך בהמצאו אותך פעמים עוסק במלאכתך ולא לומד ולא חושב בדברי אלהים חיים מרקד לפניך ומדבר אל לבך להטותך לשוב בארץ ולהלך בדרך לא עבר בה איש טוב ולא ישב שם ואולי כי יכול יוכל ותלקח נפשך בידו. לכן השמר לך ושמור נפשך מאד ופחדו מעליך אל תרחק ועשית בחכמתך אם איש חכם אתה לשוב עיניך ולבך תמיד על דרכיך עד לא יוכל להתקרב אליך כל ימי חיך ועל זה נאמר ואל תאמן בעצמך עד יום מותך גם לענין האמונה נאמר הדבר הזה לכל תלמוד מן המינין ואפילו מן הדברים האמתיים כי פגיעתן רעה פן יפתוך חטאים ולדבריהם תאבה כי הם מושכין את הלב ואל תאמן בעצמך עד יום מותך לאמר אשמעם ואת הטוב אקבל ואת הרע לא אקבל שלא תסמוך על דעתך כאשר סמך ר' מאיר בלמדו לפני אלישע אחר המין כדאיתא במס' חגיגה שאמרו עליו על דרך משל רמון מצא תוכו אכל קליפתו ורק ולא כל בני אדם שוין כאשר אתה מוצא ביוחנן כהן גדול ששימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי כי בשמוע אותם אפילו בדברי תורה יש בדבר עונש גדול עד מאד וכדמרינן (ע"ז טז ע"ב) על אותו חכם שנמסר למינין ואמרו לו שמה מינות שמעת והנאך וכו'. עכ"ל.

תירוצים נוספים

וראיתי עוד תירוצים שכתב בזה הרב צבי קרייר שליט"א (הו"ד באספקלריא שלח תשע"ט במדור באר צבי) כדלהלן
א, יש לומר בפשיטות, דהיה לחז"ל ענין להביא ראיה ל'עד יום מותך', דאפילו אם כל שנותיו עד לגיל זקנה היה צדיק אפילו הכי עלול להתקלקל. ועל כן הביאו מיוחנן כהן גדול שהיה צדיק ממש כל ימיו, ורק בסופו נעשה צדוקי.

ב, עוד יש לומר על פי מה שכתב בספר "לב אליהו" (ח"א עמ' רלב), שהקשה איך יתכן שלבסוף נעשה צדוקי, והלא אמרו חז"ל (יומא לה): כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא. ותירץ ז"ל: אלא כשם שבתחלואי הגוף כתב הרמב"ם (הל' דעות פ"ד) שכל המנהיג עצמו בדרכים שוהרה שם, הוא ערב לו שלא יבוא לידי חולי כל ימיו, חוץ אם תבוא בעולם מגיפה כללית, עיי"ש. והטעם פשוט, שבוטח מגיפה ר"ל האויר נעשה מעופש בחידקים של המחלה, ואז אפילו אדם בריא וחזק מיסודו יכול להדבק במחלה זו, וכן הדבר בתחלואי הנפש. ממילא מובן, כי אז שהחלה מגיפת מחלת הצדוקים להלוך בעם, נתעפש האויר ונדבק אפי' אדם גדול כיוחנן כה"ג במחלתם. ומאן בדורנו שבעו"ה פרצה מגפה של הפקרות ופריצות ברחוב, צריך כל אדם לפחדו שמה נפגע גם הוא ח"ו במחלה זו. עכ"ל. ומבואר בדבריו, דגבי יוחנן כהן גדול יש חידוש מיוחד במה שנתקלקל, דגם 'חידקים' של תחלואי הנפש בענינים רוחניים, עלולים להרעיל את דעת האדם, ולא רק נסיונות של כבוד ונגיעות כמו שהיו למרגלים.

ג, עוד נראה לבאר על פי מה שכתב הדרכי מוסר לעיל בפ' בהעלותך (י"א ה), שהקשה בשם הגר"מ רוזנשטיין זצ"ל, איך יתכן שדור המדבר ירדו כל כך פלאים אחרי שכבר הגיעו למעלת נבואה, מה שלא מצאנו בשאר כל הנביאים שיעברו עבודה זרה או שיתגעגעו לדברים פעוטי ערך כבצלים וקישואים. וביאר, שכל הנביאים הגיעו למעלת הנבואה על ידי עמל וגיעה, ולכן נשארו במדרגתם כל ימי חייהם, לעומת זאת דור המדבר קיבלו מעלתם במתנה מהשי"ת, כדי להכשירם לקבלת התורה, ומאחר ולא עמלו לקנות המעלות, ממילא פנימוותם לא השתנתה, ועל כן מיד כשכשר מהם הנבואה חזרו להיות בדרגה פשוטה, עיי"ש. ועל פי זה נראה היטב, דשפיר הביא התנא ראיה ל'אל תאמן בעצמך' וכו' דוקא מרבי יוחנן כהן גדול, שהוא הרי השיג את מעלתו על ידי עמל וגיעה, שכאמור על פי הטבע הוא אמור להחזיק במעלתו זו בכל ימי חייו, ואפילו הכי נעשה צדוקי לבסוף.

ד, עוד יתכן לומר על פי מה שכתב רש"י בריש הפרשה, דרשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר, הרי שבוז כבר התחיל אצלם הפגם, ממילא זה פשיטא שכאשר היה לאדם אפשרות ללמוד ולקחת מוסר, ולא שת לבו לזה, שאינו יכול להאמין בעצמו, ועל כן עדיף להביא מרבי יוחנן כהן גדול שאפילו כשלא היתה אצלו שום ריעותא כזו, אפילו הכי אין לאדם להאמין בעצמו. עכ"ל הרב צבי קרייר שליט"א.

הרב חיים בן המנו שליט"א

פרשת המרגלים אפשר להגדירה כמשבר הגדול ביותר בתולדות עם ישראל, במונחים בני יומנו - "מגה פיגוע", עד כדי שאפילו היום בו היה חטא העגל דהיינו ט' באב הפך ליום של בכייה לדורות, בחורבן בית ראשון ושני, יציאה לגלות כל כך ארוכה, ולעוד אירועים קשים שפקדו את עמנו מאז ועד בכלל.

על חטא העגל עם כל חומרתו העצומה וכפי שהגדירו אותו חז"ל "ביום חתונתו וביום שמחת לבו" וככלה המזנה תחת החופה" חסד עשה הקב"ה לעם ישראל, בכך שפרש להם את העונש לתשלומים, ואמנם אנו עדיין משלמים על חטא זה, כפי שאמרו חז"ל אין פורענות שבאה לעולם שאין בה מחטא העגל, עם זאת חטא המרגלים שינה את פני העולם לגמרי, שהרי אילולא חטא המרגלים היה משה רבנו נכנס לארץ, ובונה את בית המקדש, והיינו זוכים לגאולה השלימה, ועוד שבחטא המרגלים נחתם גור דינם בשבועה וגרם לכך שמתו כל אותו הדור להוציא יהושע וכלב, והתעכבו ארבעים שנה במדבר.

למעשה כאשר מסתכלים על בקשת המרגלים לראות את הארץ הבקשה נשמעת כבקשה לגיטימית שאין בה כל רבב, ושכך דרכו של עולם לשלוח מרגלים על מנת לאתר את נקודות התורפה של האויב, והראייה שגם משה עצמו לאחר חטא המרגלים שלח מרגלים לרגל את יעזר, כמוכא בפר' חוקת (כא-לב) "וישלח משה לרגל את יעזר", וכן יהושע שלח מרגלים לרגל את הארץ ואת יריחו, כפי שנקרא בהפטרה, ויותר מכך הרמב"ן כותב שלכתחילה אין לנו לסמוך על הנס, ולכן יש להתנהג בדרך הטבע ולא לסמוך על נסים גלויים, ולכן כאשר העם פונה למשה ומבקש לשלוח מרגלים לחפור את הארץ, משה מסכים והסכמתו לא הייתה בגלל שהחליטה יש לו ספק בטיב הארץ, או אם נוכל לכבושה כי משה ראה את ההנהגה העל טבעית עד כה והאמין שהנהגה זו תמשיך ללוות את עם ישראל הלאה, ולכן כאשר משה מתדרך את המרגלים טרם יציאתם לרגל את הארץ, משה ממקד את שליחותם ומבהיר להם שעליהם להביא נתונים במספר תחומים, האם העם היושב בארץ חזק או חלש? רב או מעט? האם הארץ טובה או רעה? שמנה או רזה? נתונים אלו שיש בהם כדי להבין שמדובר בארץ זבת חלב ודבש כפי שהבטיח הקב"ה, והשאלה אם אנו יכולים לכבוש את הארץ או לא כלל לא הוטלה עליהם, תפקידם הצטמצם בהבאת נתונים ולא בהבעת דעה, וההיפך ככל שהעם היושב בה חזק יותר, עוצמתי יותר, כך יזכו לראות את יד ה' יותר, כי "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון", ומי שהוציא אותם ממצרים שלא בדרך הטבע, והאכילם במדבר גם שלא כדרך הטבע, והעבירם בתוך הים ביבשה, והקיפם בענני כבוד, וכל ההנהגה במדבר שלא כדרך הטבע, הוא גם יכניסם אל הארץ שלא כדרך הטבע, ואם ההנהגה העל טבעית הייתה בדרך על אחת כמה וכמה שהבטחת הארץ שהיא התכלית שבדודאי תהיה בבחינת עין לא ראתה, שהרי את הארץ לא הולכים לכבוש בכוחם הפיזי.

נעמוד בס"ד על פרט נוסף שמושה שם עליו דגש בשילוח המרגלים, אומר להם משה לבדוק (יג-כ) "היש בה עין אם אין" בקשה זו העסיקה חלק ממפרשי התורה, וכי יש מדינה שאין בה עצים? מה משמעות העין שעליו מדבר משה? ויותר מכך הרי משה ממשיך ואומר להם באותה נשימה, "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והדימים ימי בימורי ענבים" כלומר שיש עצים, גם כאשר המרגלים חוזרים מתור את הארץ ומצליחים להכניס מורך ופחד בלב העם, אומרים יהושע וכלב לעם שהחלו לבכות, "סר צילם מעליהם וה' אתנו אל תיראום" מהו הצל שעליו מדברים יהושע וכלב?

בשאלות אלו התקשה רש"י והוא משיב עליהם, כותב רש"י "היש בה עין" – האם יש בה אדם כשר שיגן עליהם בזכותו? משה מודריך ומלמד את המרגלים מהי השקפת התורה, וממה עלינו לחשוש, ולכן אומר להם משה אני לא פוחד מעוצמת וחוק העם מבחינה פיזית, כי ה' נלחם לנו, הפחד שלנו צריך להיות אם יש בארץ אדם כשר שיש לו זכויות, כך שאפילו שהארץ הובטחה לנו אנו נתקל בקשיים בשל זכויותינו, "כי האדם עין השדה" וכמו שהעין סוכך ומגן על הנמצאים במחיצתו כך הצדיק מגן וסוכך על הנמצאים במחיצתו, גם שאינם ראויים לכך.

הגמ' במס' סוטה (לה). אומרת שבאותו היום שנכנסו המרגלים לארץ מת איוב שהוא היה הכשר והיה ראוי להגן עליהם, וזוהי כוונת יהושע וכלב באומרים "סר צילם מעליהם וה' אתנו אל תיראום" כלומר אותו הצל הסוכך ומגן עליהם כבר איננו ולכן אל תיראום.

במקומות רבים אנו רואים את היסוד הזה שהצדיק יש לו את הכוח להגן על סביבתו גם כאשר אין הסביבה ראויה לכך.

אחד המקומות המפורסמים מופיע בתשובת הקב"ה לאברהם אבינו באמור לו (יח-כו) "אם אמצא בסדום חמישים צדיקים בתוך העיר, ונשאתי לכל המקום בעבורם" מבאר הספורנו "לא לצדיקים בלבד", ובדעת זקנים לבעלי התוספות מוסיף בעבורם כלומר שכיון שהוא מנין שלם אסלה לעונם ולא אשחיתם וגם לא אדונם בייסורים.

כך מצאנו בגמ' (מגילה טו.) "צדיק אבד לדורו אבד" ומבאר המהרש"א אינו אבד במיתתו אלא לדורו, שהיה מגן עליהם בחייו, וזהו שאומר הנביא ישעיה (נז-א) "מפני הרעה נאסף הצדיק" כדי שהדור שאינו ראוי לא יוכל ליהנות מזכויותיו, וזהו מבאר הרב קרלינשטיין את מה שאמר הקב"ה למשה "לך רד כי שיחת עמך אשר העלית מארץ מצרים עשו להם עגל מסכה" שהקב"ה אומר למשה כעת עם ישראל זקוקים לזכויות שלך וכאשר אתה למעלה בשמים אין הם יכולים ליהנות מהם לכן "לך רד" וכאשר תצטרף אליהם זכויותיך יגנו עליהם.

מעשה היה בוולוין באדם שראה את הרב מבריסק לומד על תלמידיו, מפלפל אתם בדברי הרמב"ם, הוא התפעל מאוד מגאונות הרב, ואמר חבל על שכבודו וישב כאן בוולוין, כי תלמידים אלו ממילא יושבים ולומדים את הרמב"ם, ואם כבודו היה בפאריז או בברלין, היה בכוחך למנוע הרבה מעם ישראל מלהשתמד חלילה, ענה לו הרב אתה טועה, בלימוד שאנו לומדים כאן אנו מונעים שלא ישתמדו בפאריז ובברלין.

את היסוד הזה מעביר משה דרך המרגלים לעם ולנו, לראות את מעלתם של הצדיקים הגדולים שהם כפת ההגנה של הדור כולו, ובצדקותם הם מורידים שפע טובה וברכה ליקום כולו, ולכן מדגיש משה שהריגול צריך להתמקד בעיקר בכוח הרוחני, אם יש בה עין שהכוונה לאדם כשר.

בימים אלו בהם משתוללת המגיפה ברחובה של עיר חובה עלינו לחזק ולהתחזק יותר באמונת חכמים, וה' ברחמיו ימתק מעלינו את הדינים, ויגאלנו גאולת עולם ברחמים אמון.